บทที่ 2

ทฤษฎีประกอบการวิจัย

2.1 บทนำ

เทฟลอนเป็นชื่อการค้าของสารประกอบพอลิเมอร์ซึ่งเป็น Thermoplastic fluoropolymer ค้นพบโดย Roy J. Plunkett ซึ่งเป็นพนักงานของบริษัทดูปองท์ ในปี 1938 และได้นำมาแพร่หลายออกสู่ตลาดในปี 1946

เทฟลอน คือ polytetrafluoroethylene (PTFE) ซึ่งมีสูตรโครงสร้างเป็นดังนี้

เทฟลอนเป็นพลาสติกวิศวกรรม มีใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน จากคุณสมบัติในขั้นตอนการผลิตที่ใช้อะตอมของฟลูออรีนแทนที่อะตอมไฮโดรเจนในโมเลกุลเอทิลีน ทำให้เทฟลอนมีคุณสมบัติในเรื่องของการทนความร้อน, ทนแรงเสียดทานสูง, ทนต่อการกัดกร่อนของสารเคมี ดังนั้น เทฟลอนจึงเหมาะในการใช้เป็นฉนวนไฟฟ้า งานสำหรับเคลือบผิวชิ้นส่วนเครื่องจักร, ตลับลูกปืน, เคลือบผิวเครื่องใช้อุปกรณ์ในอุตสาหกรรมอาหาร เช่น หม้อ กระทะ ในอุตสาหกรรมทั่วไป เช่น หน้าแปลน ซีลบอลวาล์ว ซีลไฮดรอลิคที่รับแรงดันสูง หรือมีความร้อน เช่น ไฮดรอลิกของรถแทรกเตอร์ รถยก เครื่องฉีดพลาสติก เป็นต้น ใช้ทำชิ้นส่วนเครื่องกรอง หัวฉีดพ่นสี และอุปกรณ์ทางด้านการแพทย์ เป็นต้น

2.1.1 วัตถุดิบ

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเทฟลอนคือ ฟลูออโรคาร์บอน (Fluorocarbon) ซึ่งเป็นพลาสติกที่สังเคราะห์จากโมโนเมอร์ Tetrafluoroethylene (TFE) ซึ่งเป็นก๊าซมีพิษ มีโครงสร้างโมเลกุล และมีลักษณะคล้ายขี้ผึ้งคล้ายโพลีเอทิลีน (Polyethylene) ในโมเลกุลของเทฟลอน อะตอมของไฮโดรเจนในโมเลกุลเอทิลีน (CH_2=CH_2) ถูกแทนที่ของอะตอมฟลูออรีนคือ CF_2=CF_2 การสังเคราะห์ tetrafluoroethylene มีอันตรายมากเพราะอาจมีการระเบิดได้ง่าย

รูปที่ 2.1 วัตถุดิบเรซิน

2.1.2 คุณสมบัติทางเคมี

เนื่องจากเทฟลอนมีสายโซ่คาร์บอนที่เกือบจะถูกอะตอมของฟลูออรีนป้องกันเกือบทั้งหมด จึงมีสภาวะเป็นเกราะเคลือบสายโซ่คาร์บอนจากผลกระทบจากภายนอก จึงสามารถทำให้ทนสารเคมีได้ดี ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีตัวทำละลายชนิดใดสามารถละลายเทฟลอนได้ นอกจากนี้เทฟลอนยังมีคุณสมบัติเหมือนกับไนลอน คือมีแรงเสียดทานต่ำ และหล่อลื่นตัว

2.1.3 คุณสมบัติโดยทั่วไป

เทฟลอนมีจุดหลอมตัวสูงที่สุดในกลุ่มเทอร์โมพลาสติก คือประมาณ 330 °C การหล่อขึ้นรูปจึงทำได้ยาก ซึ่งจะต้องใช้เทคนิคการผลิตชั้นสูง และมีราคาแพง โดยปกติใช้ระบบการผลิต sintering มีน้ำหนักโมเลกุล 9,000,000 g/cm^3 ซึ่งวัดโดยวิธี Radio Activity Labelled Intiator

จากโครงสร้างอะตอมมีพันธะทางเคมีที่แข็งแกร่งระหว่างคาร์บอนกับฟลูออรีนหากจะใช้แรงแยกสลาย (Dissociation energy) ต้องใช้แรงถึง 460 Kj/mol ซึ่งถือว่าเป็นพันธะที่สูงที่สุดของสารอินทรีย์

ตารางที่ 2.1 แสดงคุณสมบัติโดยทั่วไปของเทฟลอน

คุณสมบัติ	หน่วย	ค่า
จุดหลอมเหลว	^{o}C	327
ความหนาแน่น	N/a	2.13-2.19
แรงดึง (Tensile Strength)	MPa	20-40
การยืด (Elongation)	Elongation	200-400%
ความแข็ง (Hardness)	Shore D	55-59
อุณหภูมิใช้งาน	^{o}C	+260/-209

คุณสมบัติของเทฟลอนมีดังนี้

1. เมื่อเคลือบบนพื้นผิวจะทำให้น้ำหรือน้ำมันไม่เกาะติด
2. ไม่ละลายในตัวทำละลายใดๆ
3. ทนทานต่ออุณหภูมิสูง
4. ทนต่อดินฟ้าอากาศ
5. ทนต่อการออกซิไดส์
6. ทนต่อแสงยูวี
7. มีความฝืดต่ำมาก

2.1.4 วิธีการผลิตเทฟลอน

ในการผลิตเทฟลอนเป็นการผลิตแบบต่อเนื่อง โดยวัตถุดิบที่ใช้คือผงเรซิน (resin powder) และทางบริษัทได้ใช้เครื่อง Ram extruder ซึ่งเป็นเครื่องที่ผลิตแบบอัตโนมัติในการผลิตโดยมีขั้นตอนโดยสังเขปดังนี้

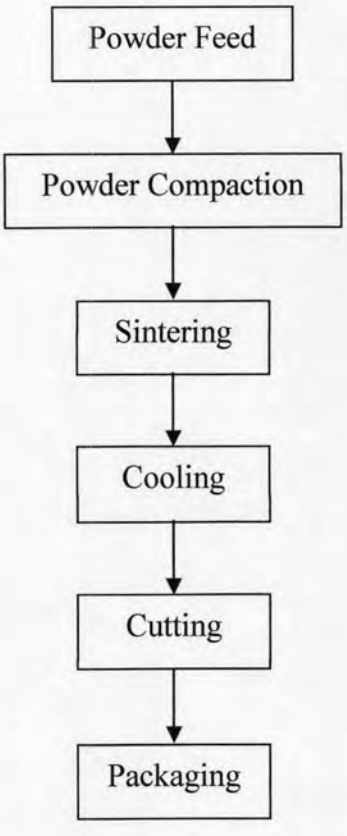

รูปที่ 2.2 แสดงผังการผลิตเทฟลอนโดยสังเขป

1. การป้อนผงเรซิน (Powder feed) เป็นการใส่เทฟลอนลงในถังบรรจุผงเรซิน (Powder hopper) โดยผงเรซินนั้นจะต้องได้รับการควบคุมอุณหภูมิอยู่ที่ 21-30 °C เพื่อไม่ให้ผงเรซินนั้นมีความชื้น จากนั้นผงเรซินก็จะไหลลงสู่จานผสม (Rotating feed table) ที่มีใบพายเพื่อกวนเรซินให้ลงแม่พิมพ์ด้วยความสม่ำเสมอ

2. การอัดผงเรซิน (Powder Compaction) ในกระบวนการนี้ผงเรซินจะถูกอัดด้วยหัวกด (Bucher) ซึ่งใช้ระบบไฮดรอลิค การอัดนั้นต้องมีการอัดอย่างช้าๆ และความดันที่คงที่นานพอเพียงเพื่อให้อากาศที่ผสมอยู่ในผงเรซินออกไป อากาศนั้นจะทำให้เกิดช่องว่าง จะเป็นบริเวณที่เรซินเริ่มจัดรูปแบบและมีการให้ความร้อน

3. การเผา (Sintering) เมื่อผงเรซินที่ถูกอัดถูกส่งผ่านท่อแม่พิมพ์มาที่บริเวณให้ความร้อน ผงเรซินจะถูกให้ความร้อนจนอุณหภูมิถึงจุดหลอมเหลวโครงร่างผลึก (Crystalline melting point) คือช่วง 340-400°C และรักษาความดันมากเป็นเวลานานเพียงพอ

4. การลดอุณหภูมิ (Cooling) เมื่อเทฟลอนที่ผ่านการเผาแล้วเคลื่อนออกมาจากบริเวณให้ความร้อนจะถูกทิ้งไว้ที่อุณภูมิห้องเพื่อให้เทฟลอนนั้นเย็นลง เมื่อถึงความยาวที่กำหนดถึงจะตัดแล้วนำไปบรรจุต่อไป

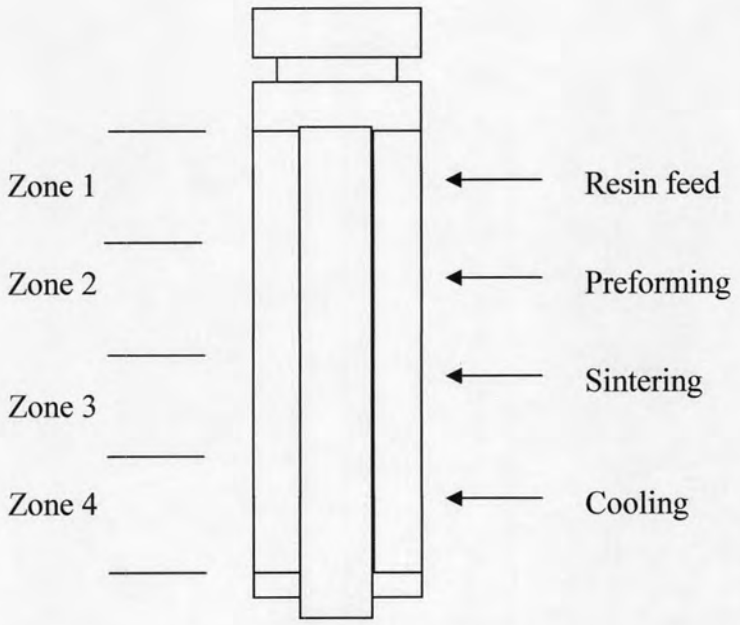

รูปที่ 2.3 แสดงบริเวณให้ความร้อนในแต่ละบริเวณ

จากรูปที่ 2.3 จะเห็นว่าบริเวณ resin feed นั้นจะมีฮีทเตอร์โซน 1 คอยให้ความร้อนซึ่งเป็นเหมือนการอุ่นเรซินให้พร้อม บริเวณ prefoming จะเป็นบริเวณตัวเรซินเริ่มเกิดการจัดรูปแบบซึ่งจะมีฮีทเตอร์โซนที่ 2 ให้ความร้อน บริเวณ Sintering จะเป็นบริเวณที่เรซินนั้นเกิดการเผา ทำให้เรซินหลอมเหลวเกิดการจับตัว สายโพลิเมอร์กลายเป็นเทฟลอน บริเวณ Cooling จะเป็นบริเวณที่ทำให้เทฟลอนนั้นเย็นลงโดยการให้ความร้อนด้วยฮีทเตอร์โซน 4 ซึ่งมีอุณหภูมิต่ำกว่าโซนที่ 3 แต่จะต้องไม่ต่ำมากเพราะถ้าต่ำมากจะทำให้เทฟลอนนั้นแตกได้ ซึ่งเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตของโรงงานตัวอย่างดังแสดงรูปที่ 2.4 และรูปที่ 2.5

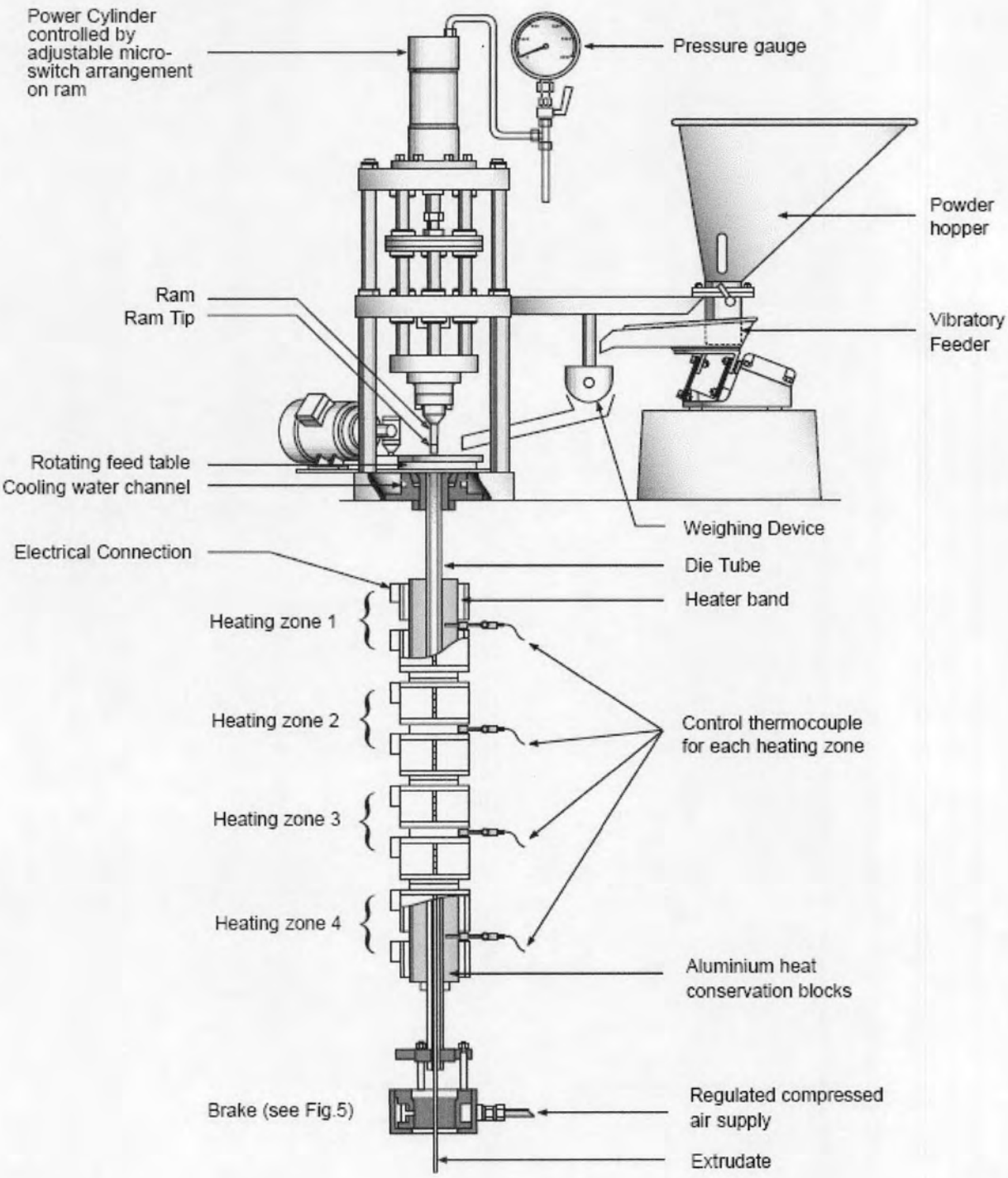

รูปที่ 2.4 แสดงส่วนประกอบต่างๆของเครื่อง Ram Extruder

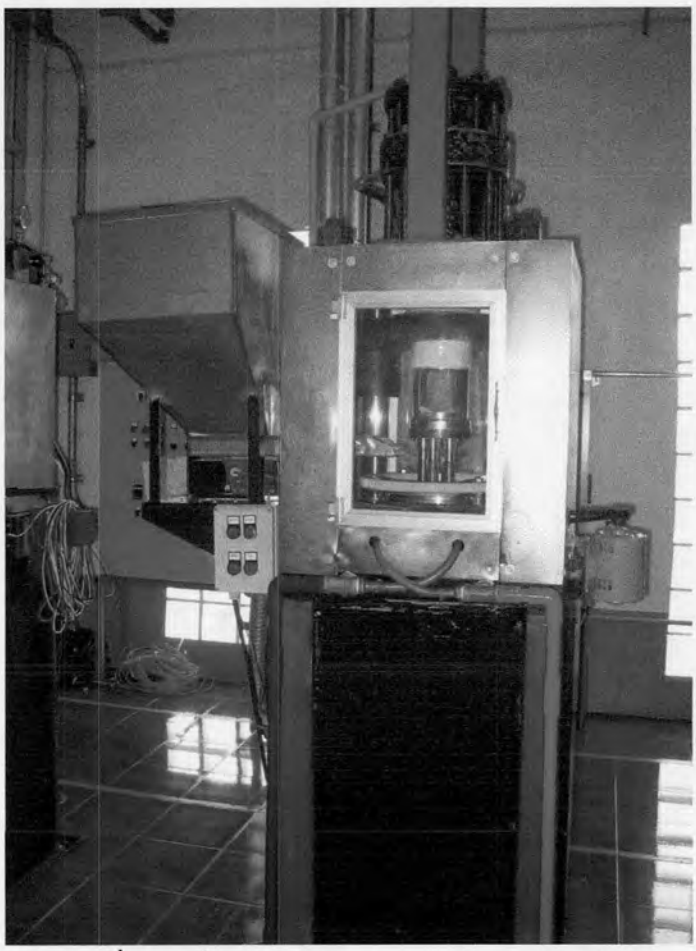

รูปที่ 2.5 เครื่อง Ram extruder ของโรงงานตัวอย่าง

2.2 การออกแบบการทดลองเชิงสถิติ

การออกแบบการทดลอง (Design of Experiments) เป็นกระบวนการวางแผนการทดลองและนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาทำการวิเคราะห์ด้วยหลักการทางสถิติและหาข้อสรุปว่าปัจจัยนำเข้า (Input Variable) ใดที่มีผลต่อสิ่งที่ให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์หรือสิ่งที่ออกมาจากระบบ (Output Response) โดยทั่วไปการทดลองจะถูกใช้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกระบวนการหรือระบบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ลักษณะของกระบวนการเริ่มจากการรวมกันของปัจจัยป้อนเข้า (Input) อันประกอบด้วย เครื่องจักร คน วิธีการ วัตถุดิบ และทรัพยากรอื่นๆ ผ่านเข้าไปยังกระบวนการและปัจจัยป้อนเข้าเหล่านั้นจะเปลี่ยนรูปออกมาเป็นผลลัพธ์ (Output)

2.3 วัตถุประสงค์ของการออกแบบการทดลอง

การออกแบบการทดลองเพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดมีผลต่อผลิตภัณฑ์หรือไม่ โดยต้องทำการเปลี่ยนแปลงระดับของปัจจัยอย่างน้อย 2 ระดับแล้วทำการทดลอง จากนั้นจึงวิเคราะห์ผลการ

ทดลองผลของปัจจัย A ที่มีผลต่อตัวแปรตาม Y ดังนั้นจึงสามารถสรุปวัตถุประสงค์ของการออกแบบการทดลองได้ดังนี้

1. หาตัวแปรอิสระในกระบวนการผลิตที่มีผลต่อค่าตัวแปรตอบสนองมากที่สุด
2. เพื่อกำหนดค่าตัวแปรอิสระในกระบวนการผลิตที่ทำให้ค่าตัวแปรตอบสนองใกล้เคียงกับค่าเป้าหมายที่ต้องการมากที่สุด
3. เพื่อยืนยันข้อเท็จจริง (Confirmation) คือการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือความเชื่อจากประสบการณ์หรือทฤษฎีบางอย่างที่อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการผลิต
4. การค้นหาข้อเท็จจริง (Exploration) คือการศึกษาถึงอิทธิพลของเงื่อนไขใหม่ที่มีผลต่อกระบวนการ

2.4 ส่วนประกอบของการทดลอง

การออกแบบการทดลอง จำเป็นต้องศึกษาการทำงานและค้นคว้ารายละเอียดกระบวนการที่สนใจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นส่วนประกอบในการออกแบบการทดลอง ซึ่งตามหลักการของการออกแบบการทดลองส่วนประกอบของการทดลองแสดงได้ดังนี้

2.4.1 ปัจจัยที่ควบคุมได้ (Controllable Factor)

หมายถึงปัจจัยที่สามารถกำหนดค่าของปัจจัยในการผลิตได้

2.4.2 ปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ (Uncontrollable Factor)

หมายถึง ปัจจัยที่ไม่สามารถกำหนดค่าของปัจจัยในการผลิตได้ โดยปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้สามารถแบ่งได้ดังนี้

- ตัวแปรรบกวน (Noise Variable) หมายถึงตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตอบสนองในการทดลองแต่ไม่ใช่ปัจจัยที่เราสนใจศึกษา ส่วนใหญ่มักเป็นเวลาหรือเครื่องมืออุปกรณ์ เป็นต้น
- Nuisance Variable หมายถึงตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตอบสนอง แต่เราไม่ทราบมาก่อนว่าสามารถกำจัดอิทธิพลของตัวแปร Nuisance Variable โดยการสุ่ม
- ตัวแปรตอบสนอง (Response Variable) คือตัวแปรที่ถูกสังเกตหรือวัดค่าในการทดลอง ในการทดลองหนึ่งๆ อาจมีการวัดค่าตัวแปรตามมากกว่า 1 ค่าก็ได้ การเลือกตัวแปรตามที่ดีควรพิจารณาจากความไว (Sensitivity) ความเชื่อถือได้ (Reliability) การแจกแจงตัวแปรนั้นและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ ในการเลือกตัวแปรตามจะต้องพิจารณาว่าค่าที่สังเกต

ได้จากทรีทเมนต์หนึ่งๆ ควรมีการแจกแจงแบบปกติโดยประมาณซึ่งข้อสมมุติในเรื่องความเป็นปกติ (Normality) นี้เป็นสิ่งจำเป็นในการออกแบบการทดลอง ซึ่งอาจจะใช้การแปลงข้อมูลค่าสังเกตที่มีการแจกแจงที่ไม่ปกติให้เป็นปกติได้

2.4.3 ทรีทเมนต์ (Treatment)

คือวิธีที่เราปฏิบัติต่อการทดลองเพื่อวัดผลเปรียบเทียบตามวัตถุประสงค์ของการทดลอง

2.4.4 หน่วยการทดลอง (Treatment Unit)

เป็นหน่วยที่ใช้วัดอิทธิพลของทรีทเมนต์ซึ่งโดยคำจำกัดความแล้ว หมายถึงกลุ่มของการทดลองซึ่งได้รับทรีทเมนต์ชุดเดียวกันในการกระทำครั้งใดครั้งหนึ่งหน่วยการทดลองมีขนาดไม่จำกัด อาจผันแปรไปได้สูง ดังนั้นในการทดลองจึงต้องให้คำจำกัดความที่ชัดเจน

2.5 ขั้นตอนการออกแบบการทดลอง

2.5.1 การนิยามปัญหา (Recognition and Statement of Problem)

เป็นการระบุว่าความต้องการในการผลิตคืออะไรและต้องการเรียนรู้อะไรบ้างในการผลิต ซึ่งการนิยามปัญหานี้จะเกี่ยวโยงไปยังวัตถุประสงค์ของการทดลอง

2.5.2 การเลือกปัจจัยและระดับของปัจจัย (Choice of Factors Levels and Ranges)

เป็นการใช้หลักการทางทฤษฎีและประสบการณ์จากงานวิจัยต่างๆ เพื่อระบุว่าปัจจัยใดบ้างที่น่าจะมีผลต่อการทดลองและในแต่ละปัจจัยนั้นควรจะมีช่วงในการทดลองอย่างไร สุดท้ายคือระบุว่าระดับที่ใช้เป็นแบบกำหนด (Fixed Effect) แบบสุ่ม (Random Effect) หรือแบบผสม ซึ่งสามารถอธิบายได้พอเป็นสังเขปได้ดังนี้

- แบบกำหนด (Fixed Effect) หมายถึงระดับของปัจจัยที่สามารถควบคุมหรือกำหนดค่าได้แน่นอน
- แบบสุ่ม (Random Effect) หมายถึงระดับของปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดค่าได้แน่นอน

- แบบผสม (Mixed Effect) หมายถึงการผสมผสานระหว่างระดับของปัจจัยที่เป็นทั้งแบบกำหนดและแบบสุ่ม

2.5.3 การเลือกตัวแปรตอบสนอง (Selection of Response Variable)

ในการเลือกผู้ทำการวิจัยจะต้องเลือกตัวแปรที่สามารถให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการศึกษาและการวัดค่านั้นจะต้องมีความแม่นยำและถูกต้องด้วย

2.5.4 การเลือกแบบการทดลอง (Choice of Experimental Design)

เมื่อกำหนดทรีทเมนต์และตัวแปรตอบสนองแล้วต้องทำการตัดสินใจเกี่ยวกับขนาดของการทดลองซึ่งหมายถึงจำนวนซ้ำของการทดลอง ความเหมาะสม ข้อจำกัดในการสุ่มและการบล็อกที่เกี่ยวข้องทั้งนี้ต้องนำมาเกี่ยวโยงกันในด้านความเสี่ยงและต้นทุนที่ใช้ในการทดลองสำหรับการเลือกปัจจัย

2.5.5 ดำเนินการทดลอง (Performing the Experiment)

ในระหว่างดำเนินการทดลองผู้วิจัยต้องศึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด ปฏิบัติตามหลักการที่ได้ออกแบบการทดลองไว้ ข้อควรระวังในขณะทำการทดลองคือ ความถูกต้องของเครื่องมือวัดและความสม่ำเสมอในการทดลองเพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

2.5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล (Statistical Analysis of Data)

จะใช้ความรู้ทางด้านสถิติเข้ามาวิเคราะห์และสรุปผล รวมทั้งตัดสินความถูกต้องของข้อมูลที่เกิดขึ้นก่อนที่จะตีความข้อมูลและวิธีการทดลองสถิติไม่สามารถบอกได้ว่าปัจจัยมีผล (Effect) เท่าใดแน่นอน แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ให้แนวทางในการวิเคราะห์ภายใต้ความเชื่อมั่นเป็นเปอร์เซ็นในการสรุปผล

2.5.7 สรุปผลและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วจะต้องสรุปผลการวิเคราะห์ อาจแสดงในรูปกราฟ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตให้ดีขึ้น

2.6 แนวคิดพื้นฐานในการออกแบบการทดลอง

แนวคิดพื้นฐานของการออกแบบการทดลองประกอบด้วยสิ่งสำคัญดังนี้

2.6.1 การทำแบบสุ่ม (Randomization)

คือเทคนิคการจัดหน่วยการทดลอง โดยให้แต่ละหน่วยการทดลองมีโอกาสที่จะได้รับทรีทเมนต์หนึ่งเท่าๆ กัน โดยวัตถุประสงค์ของการทำแบบสุ่มมีดังนี้

1. เพื่อขจัดอคติหรือความเอนเอียงของผู้ทดลองและเพื่อให้แน่ใจว่าทรีทเมนต์ต่างๆ จะไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบในเรื่องเกี่ยวกับการทดลอง การสุ่มจึงเป็นการประกันได้ว่าจะไม่มีอคติใดๆ เกิดขึ้นในการทดลอง

2. การวิเคราะห์และทดสอบทางสถิตินั้นมีข้อกำหนดว่าความคลาดเคลื่น (Error) จะต้องเกิดขึ้นโดยสุ่มเป็นอิสระต่อกัน การสุ่มจึงเป็นการทำให้ข้อมูลเป็นไปตามข้อกำหนดทั้งนี้การสุ่มจะเป็นการช่วยกำจัดหรือเฉลี่ยความผันแปรภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ให้เกิดขึ้นกับหน่วยการทดลองด้วยโอกาสเท่าๆ กัน

การทดลองสุ่มทำได้ 3 วิธี

1. การทำสุ่มแบบสมบูรณ์ (Complete Randomization)
2. การทำแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Randomization)
3. การทำสุ่มแบบสมบูรณ์ภายในบล็อก (Complete Randomization with Blocks)

2.6.2 การทำซ้ำ (Replication)

คือการที่ทรีทเมนต์หนึ่งกระทำต่อหน่วยการทดลองมากกว่า 1 หน่วยการทดลองโดยมีจุดประสงค์ในการทำซ้ำคือ

1. การทำซ้ำทำให้สามารถประมาณค่าความคลาดเคลื่อนในการทดลองได้ เพื่อนำค่าความผันแปรภายในกลุ่มนี้มาเป็นตัวทดสอบว่าทรีทเมนต์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทางสถิติหรือไม่

2. ความเที่ยงตรง (Precision) ของการทดลองโดยช่วยลดขนาดของค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเฉลี่ย

3. การบล็อก (Blocking) คือการจัดกลุ่มทำการเก็บข้อมูลเป็นช่วง เพื่อลดผลจากปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้

2.7 การเลือกแบบการทดลอง

2.7.1 แบบการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (Completely Randomized Design)

เป็นแผนการทดลองที่ง่ายที่สุดเหมาะสมกับการทดลองที่แยกได้ว่าหน่วยทดลองที่นำมาใช้นั้นมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไรก่อนการทดลอง การวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับแผนการทดลองนี้จะแยกสาเหตุความผันแปรของข้อมูลทั้งหมดว่า เนื่องมาจากอิทธิพลของทรีทเมนต์แต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีสาเหตุจากปัจจัยอื่นอีก จึงเรียกข้อมูลนี้ว่าข้อมูลแบบแจกแจงทางเดียว (One-Way Classification)

ตามแผนการทดลองนี้แสดงว่า เมื่อหน่วยการทดลองได้รับทรีทเมนต์ที่ต้องการทดสอบแล้วความแตกต่างของข้อมูลที่เก็บได้จากแต่ละหน่วยการทดลองจะต้องเกิดจากอิทธิพลของทรีทเมนต์ที่ต่างกันเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้แผนการทดลองนี้มีประสิทธิภาพสูงสุด หน่วยทดลองที่นำมาใช้จึงสมควรมีลักษณะที่สม่ำเสมอหรือคล้ายคลึงกันมากที่สุด (Homogenous) หรือมีความผันแปรระหว่างหน่วยทดลองหรือจัดหน่วยทดลองให้แก่ทรีทเมนต์จะต้องเป็นอย่างสุ่มและไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสุ่ม โดยโครงรูปของข้อมูลสมมุติให้การทดลองมี a ทรีทเมนต์ หรือ a ระดับ n คือ จำนวนค่าสังเกตในแต่ละทรีทเมนต์ และ Y_{ij} ค่าสังเกตที่ j เมื่อได้รับทรีทเมนต์ i

	Treatment			
	1	2	i	a
	Y_{11}	Y_{21}	Y_{i1}	Y_{a1}
	Y_{12}	Y_{22}	Y_{i2}	Y_{a2}
	Y_{13}	Y_{23}	Y_{i3}	Y_{a3}
	.	.	.	.
	.	.	.	.
	Y_{1n}	Y_{2n}	Y_{in}	Y_{an}
Totals	$Y_{1.}$	$Y_{2.}$		
Sample Means	$Y_{1.}$	$Y_{2.}$		

ตัวแบบทางสถิติของการทดลองนี้คือ

$$Y_{ij} = \mu_{ij} + \tau_{ij} + \varepsilon_{ij} \qquad i = 1,2,3,\ldots,a$$

$$j = 1,2,3,\ldots,n$$

โดยที่ Y_{ij} คือ ค่าสังเกตที่ j เมื่อได้รับทรีทเมนต์ i

μ_{ij} คือ ค่าเฉลี่ยรวมของทุกประชากร

τ_{ij} คือ อิทธิพลอันเกิดจากทรีทเมนต์ i

ε_{ij} คือ ค่าความคลาดเคลื่อนแบบสุ่ม

2.7.2 การทดลองแบบบล็อกสุ่มสมบูรณ์ (Randomized complete Block Design)

ในบางการทดลองอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับหน่วยการทดลองที่ใช้ไม่มีความสม่ำเสมอ ทำให้การใช้แผนการทดลองอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับหน่วยการทดลองที่ใช้ไม่มีความสม่ำเสมอ ทำให้การใช้แผนการทดลองแบบสุ่มตลอดไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากความผันแปรของข้อมูลจะไม่ใช่ผลของทรีทเมนต์เพียงอย่างเดียวแต่อาจมีความคลาดเคลื่อนของการทดลอง ทำให้ยอดรวมของผลบวกของกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมีค่าสูงขึ้น มีผลต่อการทดสอบทำให้ผิดพลาดได้ ดังนั้นจึงต้องพยายามแยกผลอันเกิดจากอิทธิพลอื่นที่ไม่ใช่ทรีทเมนต์ออกจากความแปรปรวนทั้งหมด เพื่อให้แน่ใจว่าผลที่นำมาวิเคราะห์นั้นเป็นอิทธิพลของทรีทเมนต์ (Treatment Effect) แต่เพียงอย่างเดียว

แผนการทดลองแบบสุ่มในบล็อกเป็นวิธีหนึ่งในหลายวิธีของการจำแนกแบบ 2 ทาง (Two-Way Classification) จะใช้เมื่อหน่วยการทดลองมีความแตกต่างกัน 2 ลักษณะคือทางแนวนอน (Row) และแนวตั้ง (Column) มีหลักการคือพยายามจัดหน่วยทดลองที่มีความคล้ายคลึงกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันซึ่งเรียกว่าบล็อก ดังนั้นความแปรปรวนระหว่างหน่วยทดลองในบล็อกเดียวกันจึงมีค่าต่ำและให้ค่าความแตกต่างระหว่างบล็อกมีค่าสูง ในแต่ละบล็อกจะมีครบทุกทรีทเมนต์การจะให้ทรีทเมนต์ใดแก่หน่วยการทดลองใดภายในแต่ละบล็อกกระทำโดยการสุ่ม กรณีนี้จะทำให้เราแยกความแตกต่างระหว่างบล็อกออกมาจากยอดรวมของผลบวกกำลังสองได้โครงสร้างของข้อมูล

2.7.3 แผนการทดลองแบบแฟคตอเรียล (Factorial Experiment)

เป็นการทดลองที่มุ่งศึกษาถึงผลของปัจจัยมากกว่าหนึ่งปัจจัยพร้อมๆ กัน การวิเคราะห์จะให้ความสนใจที่อิทธพลร่วมของปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกับตัวแปรสนอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่าการออกแบบการทดลองแบบแฟคตอเรียล เป็นแผนการทดลองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการตรวจสอบอิทธิพลของหลายๆ ปัจจัยพร้อมกัน คำว่าแฟคตอเรียลหมายถึงการทดลองที่สมบูรณ์ในแต่ละครั้งหรือแต่ละซ้ำของการทดลองนั้น กล่าวคือมีการใช้ระดับของแฟคเตอร์ต่างๆ ร่วมกัน จึงสามารถตรวจสอบอิทธิพลต่างๆ ในการทดลองครั้งหนึ่งๆ ได้พร้อมกันเช่น ถ้าแฟคเตอร์ A มี a ระดับ แฟคเตอร์ B มี b ระดับแต่ละซ้ำจะมี ab Treatment Combination แบ่งได้ 2 ประเภทคือ

1. อิทธิพลหลัก (Main Effect) คืออิทธิพลของปัจจัยที่แสดงต่อตัวแปรตอบสนองด้วยตัวของมันเองเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเกิดขึ้น

2. อิทธิพลร่วม (Interaction Effect) คืออิทธิพลของปัจจัยหนึ่งที่จะเปลี่ยนไปเมื่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยร่วมกัน

การทดลองแบบแฟคตอเรียลนั้นเป็นการประกอบกันของทรีทเมนต์ไม่ใช่ชนิดของแผนการทดลอง การประกอบกันของทรีทเมนต์นี้อาจใช้ในแผนการทดลองแบบใดๆ ก็ได้เช่น การทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ แบบสุ่มบล็อก หรือจัตุรัสลาตินก็ได้ โดยมีข้อดีและข้อเสียดังนี้

ข้อดี

1. เป็นการใช้หน่วยทดลองทั้งหมดเพื่อตรวจสอบอิทธิพลของทรีทเมนต์หลายๆ ทรีทเมนต์พร้อมกันได้ จึงเป็นการประหยัดและเสียเวลาน้อยลงกว่าการทดสอบครั้งละ 1 แฟคเตอร์

2. ทำให้สามารถตรวจสอบอิทธิพลของกิริยาร่วมระหว่างแฟกเตอร์ได้จึงช่วยในการสรุปผลได้กว้างขวางกว่าการทดลองครั้งละ 1 แฟกเตอร์

ข้อเสีย

1. เนื่องจากมี Treatment Combination จึงต้องใช้หน่วยทดลองมากขึ้นซึ่งอาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนหน่วยทดลอง

2. ในกรณีที่มีกิริยาร่วมเกิดขึ้น อาจทำให้การสรุปผลเป็นภาษาที่เข้าใจได้ยาก

3. ถ้าจำนวนปัจจัยมีมากขนาดของการทดลองก็จะใหญ่ขึ้น ซึ่งเป็นการเสียค่าใช้จ่ายสูงและการหาวัตถุทดลองที่มีความสม่ำเสมอจำนวนมากก็เป็นไปได้ยาก

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเนื่องจาก 2 ปัจจัย

แผนการทดลองแบบแฟคตอเรียลทั่วไปมีรูปแบบคือ AxBxC... แฟคตอเรียล เช่น แฟคตอเรียล 3x2x3 รูปแบบของแผนการทดลองแบบแฟคตอเรียลที่สำคัญได้แก่

1. แบบ 2^k แฟคตอเรียล ใช้กับการทดลองหลายปัจจัย ที่กำหนดระดับของปัจจัยไว้ 2 ระดับในปัจจัยทั้งหมด k ปัจจัย

2. แบบ 3^k แฟคตอเรียล ใช้กับการทดลองหลายปัจจัย ที่กำหนดระดับของปัจจัยไว้ 3 ระดับในปัจจัยทั้งหมด k ปัจจัย

การออกแบบการทดลองแบบ 2^k แฟคตอเรียลเหมาะสมกับรูปแบบที่มีความเป็นเส้นตรงซึ่งจะสามารถตีความข้อมูลได้อย่างถูกต้อง แต่ถ้าหากว่าอิทธิพลของปัจจัยต่อตัวแปรตอบสนองมีความเป็นเส้นตรงไม่ดีแล้ว ใช้แบบ 3^k แฟคตอเรียลแทนจะเหมาะสมมากกว่า

2.7.4 การออกแบบ 2^k แบบ 1 เรพลิเคต

สำหรับการทดลองที่จำนวนของปัจจัยที่อยู่ในความสนใจมีปานกลาง จำนวนทั้งหมดของการทดลองร่วมปัจจัยของการออกแบบเชิงแฟกทอเรียลแบบ 2^k จะมีขนาดใหญ่ ตัวอย่างเช่น การออกแบบ 2^5 จะประกอบไปด้วย 32 การทดลองร่วมปัจจัย การออกแบบ 2^6 จะประกอบไปด้วย 64 การทดลองร่วมปัจจัย และเป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ เนื่องจากความจำกัดของทรัพยากร ทำให้จำนวนของเรพลิเคตที่จะเกิดขึ้นในการทดลองนั้นๆ อาจจะมีค่าจำกัด มีบ่อยครั้งที่เราสามารถทำการทดลองได้เพียงเรพลิเคตเดียวเท่านั้น หรือมิฉะนั้นแล้วผู้ทำการทดลองจะต้องตัดปัจจัยเริ่มต้นบางตัวทิ้ง สำหรับกรณีเช่นนี้ ผู้ทำการทดลองจะต้องตั้งสมมติฐานไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า ความผิดพลาดแบบสุ่ม (สิ่งรบกวน) ที่เกิดขึ้นขณะทำการทดลองนั้นมีค่าน้อยพอสมควร

บางครั้งเราเรียก การทดลอง 2^k แบบ 1 เรพลิเคตว่า แฟกทอเรียลแบบไม่มีเรพลิเคต เมื่อทำการทดลองเพียง 1 เรพลิเคต เราจะไม่สามารถหาค่าประมาณสำหรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้ วิธีการหนึ่งที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์แฟกทอเรียลแบบไม่มีเรพลิเคตนี้ก็คือ การสมมติให้อันตรกิริยาที่อยู่ในขั้นสูง (High Order) มีค่าน้อยและตัดทิ้งได้ และรวมค่ากำลังสองเฉลี่ยของพวกอันตรกิริยาพวกนี้เข้าด้วยกันเพื่อใช้ประมาณค่าความผิดพลาด แนวความคิดนี้มาจากหลักการของผลที่มีนัยสำคัญจะเกิดจากปัจจัยจำนวนน้อย (Scarcity of Effects) กล่าวคือ ผลที่มีต่อระบบส่วนมากจะเป็นผลที่มาจากผลหลักและอันตรกิริยาที่อยู่ในขั้นต่ำ และอันตรกิริยาที่อยู่ในขั้นสูงจะมีค่าน้อยและสามารถตัดทิ้งได้

ในบางครั้งเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการออกแบบเชิงแฟกทอเรียลแบบไม่มีเรพลิเคต เราอาจจะพบว่าอันตรกิริยาที่อยู่ในขั้นสูงมีผล การใช้วิธีการดังกล่าวข้างต้นจะไม่เหมาะสมสำหรับกรณีเช่นนี้ ดังนั้นเราจะใช้วิธีการตรวจสอบกราฟการพล็อตความน่าจะเป็นแบบปกติของค่าประมาณของผล แทนผลที่สามารถตัดทิ้งได้จะมีการกระจายแบบปกติ ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และความแปรปรวน σ^2 และค่าเหล่านี้จะเรียงตัวอยู่บนเส้นตรงของกราฟที่สร้างขึ้นมา และในแบบจำลองเบื้องต้นที่สร้างขึ้นมาก็ควรจะประกอบด้วยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยไม่เท่ากับ 0 โดยดูจากกราฟการพล็อตความน่าจะเป็นแบบปกติและผลที่ไม่มีผลจะถูกนำมารวมกันเพื่อใช้เป็นตัวประมาณค่าของความผิดพลาด

2.8 หลักการทางสถิติที่จำเป็นในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.8.1 การทดลองสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ (R-Square)

เป็นการวิเคราะห์ว่าการออกแบบที่ได้ออกแบบขึ้นมาใช้ในการทดลองมีความเหมาะสมเพียงใด ซึ่งในการทดลองทุกครั้งจะต้องมีความผันแปรที่อธิบายไม่ได้ (Unexplained Variable) หรือความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นเสมอ การออกแบบการทดลองที่ดี จะต้องทำให้เกิดความผันแปรที่อธิบายไม่ได้น้อยที่สุด

สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R-Square) = $\frac{\text{ความผันแปรที่อธิบายได้ x 100\%}}{\text{ความผันแปรทั้งหมด}}$

ถ้าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R-Square) ต่ำสามารถแก้ไขได้โดย

- เพิ่มจำนวนซ้ำในการทดลอง
- ตรวจสอบหาปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องแล้วออกแบบการทดลองใหม่
- ถ้าทำการเพิ่มปัจจัยอื่นแล้วค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจยังต่ำอยู่แสดงว่าผลจากปัจจัยรบกวน (Noise Factor) มีมากต้องทำการบล็อก (Blocking) เพื่อลดปัจจัยรบกวน

2.8.2 การตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบ (Model Adequacy Checking)

จากสมการ

$$Y_{ij} = \mu + \tau_i + \varepsilon_{ijk}$$

ซึ่ง μ คือ ค่าเฉลี่ย

τ_i คือ อิทธิพลที่เกิดจากปัจจัย

ε_{ijk} คือ ความคลาดเคลื่อน

ในการออกแบบการทดลองส่วนใหญ่ มักจะตั้งสมมติฐานในการวิเคราะห์จากการที่ Y ซึ่งเป็นตัวแปรตามมีการกระจายแบบแจกแจงปกติ (Normal Distribution) ดังนั้น Y จะมีการกระจายแบบนี้ได้ต้องให้ ε_{ijk} มีการกระจายแบบปกติด้วยและต้องเป็นการกระจายที่เป็นอิสระตามสมมติฐาน ($\varepsilon_{ij} \sim NID(0,\sigma^2)$) การตรวจสอบ ε_{ij} มี 3 ขั้นตอนคือ

1. การตรวจสอบการกระจายว่าเป็นแบบแจกแจงปกติ (Normal Distribution) หรือไม่โดยใช้วิธีการทดสอบดังต่อไปนี้

- การทดสอบแบบไคร์สแควร์ (2-Goodness of Fit Test)
- การทดสอบแบบโคโมรอฟ – สเมอร์นอฟ (Kolgomgrov – Smirnov Test)
- การทดสอบโดยใช้กระดาษตรวจสอบการแจกแจงปกติ (NOPP)

2. การตรวจสอบความเป็นอิสระ (Independent) โดยใช้แผนภูมิการกระจาย (Scatter Plot) แล้วดูลักษณะการกระจายของจุดที่แทนข้อมูลแผนภูมิ ว่าเป็นรูปแบบอิสระหรือไม่

3.การตรวจสอบความเสถียรของความแปรปรวน (Variance Stability) โดยใช้แผนภูมิการกระจาย ซึ่งเป็นแผนภูมิการกระจายค่าความคลาดเคลื่อน (Residual) ในแต่ละระดับของปัจจัยถ้ารูปร่างของการกระจายของข้อมูลที่ออกมาไม่เป็นลักษณะของการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความแปรปรวน (Megaphone) แสดงว่าข้อมูลมีความเสถียรของความแปรปรวน

2.9 การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing)

การทดสอบสมมติฐานเชิงสถิติ เป็นถ้อยแถลงที่เกี่ยวกับความน่าจะเป็นของตัวแปรแบบสุ่มที่มีความสัมพันธ์กับค่าพารามิเตอร์ที่มากกว่าหรือเท่ากับหนึ่งค่าพารามิเตอร์ โดยสมมติฐานแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. สมมติฐานที่กำหนด (Null Hypothesis) เป็นข้อสงสัยหรือข้อสมมุติเกี่ยวกับลักษณะต่างๆ ในประชากรที่ต้องการจะพิสูจน์ว่าจริงหรือไม่ โดยใช้สัญลักษณ์ H_0

2. สมมติฐานแย้ง (Alternative Hypothesis) เป็นข้อความหรือความคิดเกี่ยวกับพารามิเตอร์ที่หวังว่าจะเป็นและจะต้องมีความหมายที่แย้งกับสมมติฐานที่กำหนดโดยชัดเจน โดยใช้สัญลักษณ์ H_1

โอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะทำการปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด (Reject H_0) จะถูกกำหนดโดยระดับนัยสำคัญ ซึ่งเป็นโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่น้อยมากที่ค่าพารามิเตอร์จะตกอยู่ในช่วงของการปฏิเสธสมมติฐานเมื่อสมมติฐานเป็นจริง โดยทั่วไปมักจะทำการเปลี่ยนช่วงของการปฏิเสธสมมติฐานหรือระดับของความมีนัยสำคัญเป็นค่าวิกฤต เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบหรือใช้ในการตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด

การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด อาจเกิดความผิดพลาดได้ 2 กรณี คือ

1. ความผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด โดยที่สมมติฐานที่กำหนดมีความถูกต้องหรือมีความเป็นจริงเรียกว่า ความผิดพลาดแบบที่ 1 (Type I Error) ซึ่งความผิดพลาดนี้คือ ระดับความมีนัยสำคัญในการตรวจสอบสมมติฐาน

2. ความผิดพลาดที่เกิดจากการยอมรับสมมติฐานที่กำหนดโดยที่สมมติฐานที่กำหนดมีความไม่ถูกต้องหรือไม่มีความจริงเรียกว่าความผิดพลาดแบบที่ 2 (Type II Error) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 การตัดสินใจในการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่กำหนด	สมมติฐานที่กำหนดมีความถูกต้อง	สมมติฐานที่กำหนดไม่มีความถูกต้อง
ยอมรับ	การตัดสินใจถูกต้อง	ความผิดพลาดแบบที่ 2
ปฏิเสธ	ความผิดพลาดแบบที่ 1	การตัดสินใจถูกต้อง

โอกาสหรือความน่าจะเป็นที่เกิดความผิดพลาดแบบที่ 1 และแบบที่ 2 สามารถแสดงได้ดังนี้คือ

α = P (ความผิดพลาดแบบที่ 1)

= P (การปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด: สมมติฐานที่กำหนดถูกต้อง)

β = P (ความผิดพลาดแบบที่ 2)

= P (การยอมรับสมมติฐานที่กำหนด: สมมติฐานที่กำหนดไม่ถูกต้อง)

โดย $1-\beta$ = อำนาจของการทดสอบ

= P (การปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด: สมมติฐานที่กำหนดถูกต้อง)

2.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance; ANOVA)

ภายหลังจากที่ได้ออกแบบการทดลองและทำการทดลองแล้วงานต่อไปก็คือ การนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการทดลองมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติหรือหาแนวโน้มต่อไปโดยใช้หลักการของ ANOVA หรือการถดถอย

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเป็นวิธีการคำนวณแบบเลขคณิต โดยการแยกผลรวมกำลังสองทั้งหมด (Total Sum of Square; SST) ออกเป็นส่วนต่างๆ ตามแหล่งกำเนิดหรือสาเหตุ โดยจะวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อการทดลองโดยพิจารณาความแตกต่าง โดยวัดความแตกต่างรวมออกมาในรูปของความแปรปรวนแล้วแตกออกมาเป็นความแตกต่างย่อยทำการเปรียบเทียบความแตกต่างย่อยเหล่านั้น หากความแตกต่างใดมีค่ามากกว่าแสดงว่าปัจจัยนั้นทำให้เกิดความแตกต่างโดยมีผลต่อค่าเฉลี่ยกำลังสอง (Mean Square; MS) ซึ่งเป็นตัวที่ประมาณค่าความแปรปรวนที่ดีที่สุด ซึ่งกำหนดให้

MS = SS/df

เมื่อ SS คือ ผลรวมกำลังสอง (Sum of Square)

df คือ ขั้นของความอิสระ (Degree of Freedom)

สามารถอธิบายการวิเคราะห์ความแปรปรวนของแต่ละแบบการทดลองได้ดังนี้

2.10.1 การทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (Completely Randomized Design: CRD)

เราจะแยกความแปรปรวนทั้งหมดออกเป็น 2 ส่วน คือ ความแปรปรวนเนื่องจากการให้ทรีทเมนต์ต่างกันและความแปรปรวนเนื่องจากความคลาดเคลื่อนของการทดลอง โดยที่

ตัวอย่างการสร้างตารางการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบที่มีอิทธิพลเป็นค่าคงที่ (Fixed Effect Model) ตัวแบบคือ

$$Y_{ij} = \mu + \tau_i + \varepsilon_{ijk}; \qquad i = 1,2,\ldots,a$$
$$j = 1,2,\ldots,n$$

โดยที่ Y_{ij} คือ ค่าสังเกตที่ j เมื่อได้รับทรีทเมนต์

μ คือ ค่าเฉลี่ยรวมของทุกประชากร

τ_i คือ อิทธิพลที่เกิดจากทรีทเมนต์ i

ε_{ijk} คือ ความคลาดเคลื่อนสุ่ม

ในการวิเคราะห์จะทำโดยการแบ่งความผันแปรทั้งหมดของค่าสังเกตออกเป็นส่วนๆ โดยจะกำหนดความผันแปรทั้งหมดของค่าสังเกตในรูปของผลรวมกำลังสองทั้งหมด (The Total Sum of Squares: SST) โดยที่

$$SST = (\sum_{i=1}^{a}\sum_{j=1}^{b} Y_{ij}^2) - (Y^2../N)$$

$$SSTr = \sum_{i=1}^{a} Y_i^2/N) - (Y^2../N)$$

$$SSE = SST\text{-}SSTr$$

ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ของผลรวมกำลังสองของแต่ละตัวได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.3 โดยที่ถ้าหากค่า $F_0 \leq (F_{(\alpha,V1,V2)})$ แล้วถือว่าปัจจัยนั้นไม่มีผลต่อตัวแปรตาม นั่นคือสามารถยอมรับ Null Hypothesis ได้

ตารางที่ 2.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับ One-way ANOVA

Source of Variation (SOV)	Sum of Squares (SS)	Degree of Freedom (df)	Mean Squares (MS)	F_0
Treatment	SSTr	a-1	MSTr	MSTr/MSE
Error	SSE	N-a	MSE	
Total	SST	N-1		

2.10.2 การทดลองแบบบล็อกสุ่มสมบูรณ์ (Randomized Complete Block Design: RCB)

เราจะแยกความแปรปรวนทั้งหมดออกเป็น 3 ส่วนคือ ความแปรปรวนเนื่องจากการให้ทรีทเมนต์ต่างกันความแปรปรวนเนื่องจากบล็อก และความแปรปรวนเนื่องจากความคลาดเคลื่อนของการทดลอง ตัวอย่างการสร้างการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบที่มีอิทธิพลเป็นค่าคงที่ (Fixed Effect Model)

ตัวแบบ $Y_{ij} = \mu + \tau_i + \beta_j + \varepsilon_{ij}$; $i = 1,2,\ldots,a$

$j = 1,2,\ldots,n$

โดยที่ Y_{ij} คือ ค่าสังเกตที่ j เมื่อได้รับทรีทเมนต์

μ คือ ค่าเฉลี่ยรวมของทุกประชากร

τ_i คือ อิทธิพลที่เกิดจากทรีทเมนต์ i

β_j คือ อิทธิพลอันเกิดจากบล็อกที่ j

ε_{ij} คือ ความคลาดเคลื่อนสุ่ม

ในการวิเคราะห์จะทำโดยการแบ่งความผันแปรทั้งหมดของค่าสังเกตออกเป็นส่วนๆ โดยจะกำหนดความผันแปรทั้งหมดของค่าสังเกตในรูปของผลรวมกำลังสองทั้งหมด (The Total Sum of Squares) SST โดยที่

$$SST = (\sum_{i=1}^{a}\sum_{j=1}^{b} Y_{ij}^2) - (Y^2../N)$$

$$SSTr = (\sum_{i=1}^{a} Y_{i.}^2/b) - (Y^2../N)$$

$$SSB = (\sum_{j=1}^{b} Y_{.j}^2/a) - (Y^2../N)$$

$$SSE = (SST\text{-}SSTr\text{-}SSB)$$

ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ของผลรวมกำลังสองของแต่ละตัวได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.4 โดยที่ถ้าหากค่า $F_0 \leq (F_{(\alpha,V1,V2)})$ แล้วถือว่าปัจจัยนั้นไม่มีผลต่อตัวแปรตาม ดังนั้นเราสามารถยอมรับ Null Hypothesis ได้

ตารางที่ 2.4 การวิเคราะห์ความแปรปรวน สำหรับการทดลองแบบสุ่มในบล็อก

Source of Variation (SOV)	Sum of Squares (SS)	Degree of Freedom (df)	Mean Squares (MS)	F_0
Treatment	SSTr	a-1	MSTr	MSTr/MSE
Blocks	SSB	b-1	MSB	MSB/MSE
Error	SSE	(a-1)(b-1)	MSE	
Total	SST	N-1		

2.10.3 การทดลองแบบแฟกตอเรียล (Factorial Experiment)

เราแยกความแปรปรวนทั้งหมดออกเป็นความแปรปรวนเนื่องจากปัจจัยต่างๆ ความแปรปรวนเนื่องจากอิทธิพลร่วมและความแปรปรวนเนื่องจากความคลาดเคลื่อนของการทดลอง ตัวอย่างการสร้างตารางการวิเคราะห์ความแปรปรวนกรณีที่มีตัวแปร 2 ตัวของตัวแบบที่มีอิทธิพลเป็นค่าคงที่ (Fixed Effect Model)

ตัวแบบ $Y_{ijk} = \mu + \tau_i + \beta_j + (\tau\beta)_{ij} + \varepsilon_{ijk}$; $i = 1,2,\ldots,a$

$j = 1,2,\ldots,b$

$k = 1,2,\ldots,n$

โดยที่ Y_{ijk} คือ ค่าสังเกตที่ j เมื่อได้รับทรีทเมนต์

μ คือ ค่าเฉลี่ยรวมของทุกประชากร

τ_i คือ อิทธิพลที่เกิดจากทรีทเมนต์ i

β_j คือ อิทธิพลอันเกิดจากบล็อกที่ j

$(\tau\beta)_{ij}$ คือ อิทธิพลร่วมของปัจจัย A ที่เกิดจากทรีทเมนต์ที่ i และปัจจัยที่เกิดจากทรีทเมนต์ที่ j

ε_{ijk} คือ ความคลาดเคลื่อนสุ่ม

ในการวิเคราะห์จะทำโดยการแบ่งความผันแปรทั้งหมดของค่าสังเกตออกเป็นส่วนๆ โดยจะกำหนดความผันแปรทั้งหมดของค่าสังเกตในรูปของผลรวมกำลังสองทั้งหมด (The Total Sum of Squares) SST โดยที่

$$\text{SST} = \left(\sum_{i=1}^{a}\sum_{j=1}^{b}\sum_{k=1}^{n} Y_{ijk}^2\right) - (Y^2.../abn)$$

$$\text{SSA} = \left(\sum_{i=1}^{a} Y_{i..}^2/bn\right) - (Y^2.../abn)$$

$$\text{SSB} = \left(\sum_{j=1}^{b} Y_{.j.}^2/bn\right) - (Y^2.../abn)$$

ผลรวมกำลังสองของอิทธิพลร่วมกันของปัจจัย 2 ตัว (The Two Factors Interaction Sum of Squares) คือ

$$\text{SST} = \left(\sum_{i=1}^{a}\sum_{j=1}^{b} Y_{ij.}^2/n\right) - (Y^2.../abn) \text{ -SSA-SSB}$$

$$= \text{SSsubtotals(AB)} - \text{SSA} - \text{SSB}$$

ดังนั้นเมื่อเอาผลรวมกำลังสองของ Main effect แต่ละตัวเลขของ Interaction ไปหักออกจากผลรวมกำลังสองของทั้งหมด ก็จะได้ค่าผลรวมกำลังสองของความคลาดเคลื่อน (error) ดังสมการ

$$SSE = SST-SSsubtotal(AB)$$

ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ของผลรวมกำลังสองของแต่ละตัวได้แสดงไว้ในตาราง 2.5 โดยที่ถ้าหากค่า $F_0 \leq (F_{(\alpha,V1,V2)})$ แล้วถือว่าปัจจัยนั้นไม่มีผลสามารถยอมรับ Null Hypothesis ได้

ตารางที่ 2.5 การวิเคราะห์ความแปรปรวน สำหรับการทดลอง Two-Factor Fixed Effect Model

Source of Variation (SOV)	Sum of Squares (SS)	Degree of Freedom (df)	Mean Squares	F_0
A	SS_A	a-1	MS_A	MS_A/MSE
B	SS_B	b-1	MS_B	MS_B/MSE
AB	SS_{AB}	(a-1)(b-1)	MS_{AB}	MS_{AB}/MSE
Error	SS_E	ab(n-1)	MS_E	MS_E/MSE
Total	SS_T	abn-1		

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัชรศักดิ์ ทวีสุข (2546)

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าการเปลี่ยนแปลงค่าการโก่งตัวของตัวหัวเขียนอ่านข้อมูลงาน โดยการนำเทคนิคการใช้แผนภาพเหตุและผลมาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยพิจารณาระบุปัจจัยที่จะนำไปทำการทดลอง ได้ระดมความคิดของผู้เชี่ยวชาญสามารถเลือกปัจจัยที่มีศักยภาพจำนวน 6 ปัจจัย คือตำแหน่งของกาวโครงสร้าง ตำแหน่งของกาวตัวนำไฟฟ้า ขนาดของกาวโครงสร้าง ขนาดของกาวตัวนำไฟฟ้า ระยะห่างจากปลายท่อนำแสง UV ถึงตัวงาน และ ระยะเวลาในการให้แสง UV และพิจารณาหาระดับปัจจัยที่เหมาะสมที่เป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ ใช้แผนการทดลองแบบแฟรกชันนอลแบบครึ่งหนึ่งของวิธีแฟคทอเรียลเพราะข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการดำเนินการทดลอง

จากการศึกษาพบว่าตำแหน่งของกาวโครงสร้างควรจะอยู่ที่ระยะห่างเท่ากับ 32 mil ในแนวแกน x และตำแหน่งของกาวตัวนำไฟฟ้าควรจะอยู่ที่ระยะ 36 mil จากรูอ้างอิง ในแนวแกน Y ส่วนปัจจัยอื่นให้ใช้ค่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และผลจากการทดลองเพื่อการยืนยันผล ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.0481 ส่วนในล้านส่วนของหนึ่งนิ้ว และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.0309 ส่วนในล้าน

ส่วนของหนึ่งนิ้ว และสามารถสรุปได้ว่าสามารถลดค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าการเปลี่ยนแปลงค่าการโก่งตัวลงมาอยู่ที่ระดับ 0.033 ส่วนในล้านส่วนของหนึ่งนิ้ว ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พรเทพ ลาภธุวะศิริ (2544)

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดของเสียที่เกิดจากการทดสอบค่าสมดุลเกินจากข้อกำหนดและศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าสมดุลของเพลากลาง โดยการนำเทคนิคการใช้แผนภาพแสดงเหตุและผล จากนั้นเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัย โดยการวิเคราะห์ข้อบกพร่องในกระบวนการผลิต (Failure Mode and Effect Analysis) แล้วจึงเลือกปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อค่าสมดุลของเพลากลาง 4 ปัจจัยได้ดังนี้ แรงดันไฟฟ้าของเครื่องเชื่อม อัตราการป้อนลวดของเครื่องเชื่อม ค่าความร่วมศูนย์กลางของโยก และค่าทอร์กของการประกอบโยก และได้เลือกระดับของปัจจัยที่ 2 ระดับ โดยใช้ค่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบันกับค่าที่หาจากข้อมูลในอดีตซึ่งเป็นค่าที่เป็นไปได้ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยในการหาสภาวะที่เหมาะสม หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ

จากผลการวิเคราะห์ด้วยหลักการทางสถิติวิศวกรรม สามารถหาสภาวะที่เหมาะสมที่ทำให้ค่าสมดุลมีค่า 10 กรัม คือแรงดันไฟฟ้าของเครื่องเชื่อมที่ 28.5036 โวลท์ อัตราการป้อนลวดของเครื่องเชื่อมที่ 22.0191 วินาที/รอบ และค่าความร่วมศูนย์ที่ 0.1436 มิลลิเมตร เมื่อสภาวะการผลิตใหม่ที่ได้ไปทดสอบเพื่อยืนยันผล แล้วนำค่าเฉลี่ยความสมดุลของเพลากลางนี้ ไปเปรียบเทียบเชิงสถิติกับพบว่าค่าสมดุลใหม่นี้มีค่าลดลง 14.68 กรัมจากค่าสมดุลของเพลากลางปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรียา กสิกพันธุ์ (2543)

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าของเศษแผ่นพาร์ทิเคิลที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ โดยหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความแข็งแรงและความคงขนาดของแผ่นพาร์ทิเคิล และหาเงื่อนไขส่วนผสมที่เหมาะสมในการนำเศษแผ่นพาร์ทิเคิลจากการตัดริมมาเป็นส่วนผสมในการผลิตแผ่นพาร์ทิเคิล โดยอาศัยหลักการออกแบบการทดลอง จากการทดลองศึกษาปัจจัย 4 ปัจจัย คือ ปริมาณเศษแผ่นพาร์ทิเคิล ปริมาณกาวผิว ปริมาณกาวไส้ และปริมาณสารเร่งแข็ง ปัจจัยเหล่านี้ถูกนำไปทดลองเบื้องต้น พบว่า ปริมาณสารเร่งแข็งก่อให้เกิดปัญหาในการผลิต จึงพิจารณาปัจจัยที่เหลือเพียง 3 ปัจจัย และนำปัจจัยเหล่านี้ไปทดลองแบบบล็อกสุ่มสมบูรณ์ โดยทดสอบคุณสมบัติด้านความแข็งแรงและความคงขนาดของแผ่นพาร์ทิเคิลตามข้อกำหนดของ มอก.876-2532 และศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยและส่วนผสมที่เหมาะสมจากผลการทดลอง แล้วนำไปทดลองผลิตจริง จากการศึกษาโดยอาศัยผลการทดสอบความแข็งแรงและความคงขนาดแผ่นพาร์ทิเคิลตาม มอก.876-2532 สรุปส่วนผสมที่เหมาะสมที่ระดับนัยสำคัญ alpha 0.05 ได้ดังนี้ คือ ปริมาณเศษแผ่นพาร์ทิเคิล 5% ของไม้ทั้งหมด ปริมาณกาวผิว 16% ของเนื้อไม้แห้ง และปริมาณกาวไส้ 9% ของเนื้อไม้แห้ง ซึ่ง

เมื่อนำสภาวะการทดลองที่ได้ไปทดลองผลิตจริงพบว่าได้ผลของค่าความแข็งแรงและความคงขนาดใกล้เคียงกับที่ได้ในการทดลอง

กฤษดา อัศวรุ่งแสงกุล (2542)

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดรอยบิ่นและรอยร้าวในกระบวนการตัดขั้นตอนสุดท้ายของการตัดหัวอ่านเขียนข้อมูลฮาร์ดดิสก์ และหาเงื่อนไขหรือวิธีการปรับปรุงที่เหมาะสม โดยการนำเทคนิคการใช้แผนภาพแสดงเหตุและผล ทำให้สามารถเลือกปัจจัยได้ทั้งหมด 5 ปัจจัย คือ ความเร็วรอบในการตัด ความลึกของใบมีดในการตัด อัตราการป้อนตัด จำนวนครั้งในการเดินลับมีดและทิศทางในการตัด ได้อาศัยความรู้ ความชำนาญจากผู้เชี่ยวชาญในการผลิตทำการกำหนดระดับของปัจจัยที่ควรจะใช้ในการทดลอง เป็น 2 ระดับโดยพิจารณาถึงช่วงที่เหมาะสมต่อการใช้งานจริง ตัวแปรตอบสนองที่ใช้ คือ จำนวนรอยบิ่นและรอยร้าวซึ่งเป็นตัวแปรตอบสนองที่มีลักษณะเชิงคุณภาพ โดยจะใช้ผู้ตรวจสอบเป็นผู้ตัดสินใจว่ามีการเกิดรอยบิ่นและรอยร้าวนั้นมีขนาดเกินกว่าข้อกำหนด ก็นับว่าเป็นของเสีย จากนั้นนำผลการทดลองมาวิเคราะห์และนำไปใช้งานต่อไป

Isaias Ochoa, Savvas G. Hatzikiriakos(2004)

งานวิจัยนี้ศึกษาผลกระทบของความหนืดและความเครียดที่ผิวเมื่อใส่สารหล่อลื่นผสมกับเรซินในการผลิตเทฟลอนด้วยวิธี extrusion พบว่าความดันและเวลาในการกดที่ดีที่สุดคือ ความดัน 2 MPa เป็นเวลา 30 วินาที

Fluon (2000)

เป็นการแนะนำจากบริษัทผู้ผลิตเรซิน ในการผลิตเทฟลอนด้วยเครื่อง Ram Extrusion กล่าวถึง วัตถุดิบ รายละเอียดเครื่อง Ram Extrusion วิธีการผลิตเทฟลอน รวมถึงแนะนำค่าอุณหภูมิที่ใช้ในการผลิตเทฟลอนดังนี้ อุณหภูมิฮีทเตอร์โซน 1 คือ 350°C อุณหภูมิฮีทเตอร์โซน 2 คือ 400°C อุณหภูมิฮีทเตอร์โซน 3 คือ 400°C อุณหภูมิฮีทเตอร์โซน 4 คือ 280°C ความเร็วของผลิตภัณฑ์คือ 1 เมตรต่อชั่วโมง และกล่าวถึง ของเสีย สาเหตุที่เป็นไปได้ในการเกิดของเสีย